

גיהויך שלנו — ככיבוס שלהם.

והיינו, המים שבארץ ישראל יפים הם י-ב לכיבוס [או שהיו לבני ארץ ישראל סממנים יפים לכיבוס], ולכן יכולים הם באמצעות הכיבוס ללבן את הבגד, ואז מתגלים עליו סימני הדם.

אך בכבל אין הבגד מתלבן היטב בכיבוס במים עד שישפשופו אותו באבן זכוכית [ושפשוף זה הוא הנקרא "גיהויך"].

ואי אמרת ניעבד גיהויך, שננקה בכבל את הבגד באמצעות גיהויך — לא יתגלו עליו סימני הדם, היות ומעברא ליה חומרתא. השפשוף באבן זכוכית מעביר גם את סימני הדם מהבגד.

ב. החווא גברא דאתא לקמיה דרבן גמליאל ברבי [בנו של רבי].

אמר ליה: רבי, בעלתי בעילת מצוה, ולא מצאתי דם.

אמרה ליה האשה לרבן גמליאל: רבי, עדיין בתולה אני, כי הוא בא עלי בלי להשיר את בתולי [בהטיה, או ביאה שאינה גמורה].

אמר להן רבן גמליאל לאנשיו: הביאו לי שתי שפחות, אחת בתולה ואחת בעולה.

הביאו לו את שתי השפחות הללו, והושיבן על פי חבית של יין.

בעולה, שפתחה פתוח — ריחה נודף, היו מריחים מפיה ריח של יין, שנכנס בה דרך פתחה.

והיינו, שמא התכוונת לבעול בתחילת הבעילה בהטייה הצידה ובכח, שאז נפתח הפתח מכח ההטייה הצידה בכח, ובהמשך הבעילה שוב לא הרגשת דוחק, ולכן היה נדמה לך שהיה פתחה פתוח לפני הבעילה.

אמשול לך משל, למה הדבר דומה?

לאדם שהוא מחלך באישון לילה ואפילה, והגיע לביתו, והיה דבר המעכב בעדו את הכניסה בפתח —

אם היטה הצידה במזיד בכח את הדבר המעכב בעדו מלהכנס, מצאו לפתח כשהוא פתוח. ואם לא היטה במזיד — מצאו לפתח כשהוא נעול.

ועתה מביאה הגמרא מספר מקרים שבא אדם וטען שלא מצא דם בבעילת מצוה:

א. החווא דאתא לקמיה דרבן גמליאל ברבי. אמר ליה: רבי, בעלתי ולא מצאתי דם.

אמרה לו: רבי, בתולה הייתי כשבא עלי.

אמר להם: הביאו לי אותו סודר, הבגד שעליו נבעלה!

הביאו לו הסודר, ושראו במים, וכבסו, ומצאו עליו כמה טיפי דמים.

אמר לו: לך זכה במקחך.

אמר ליה הונא מר בריה דרבא מפרזקיא לרב אשי: אנן, נמי נעביד הכי! נכבס את המפה מהלכלוך שעליה, להווכח אם אין בה דם.

אמר ליה:

בתולה שפתחה סתום — אין ריחה נודף.

ולאחר שהוכיח רבן גמליאל את אפשרות הבדיקה הזאת —

אף את זו שבאה לפניו וטענה שעדיין בתולה היא — הושיבה רבן גמליאל על החבית של היין, ולא היה ריחה נודף.

אמר לו רבן גמליאל לבעלה: לך זכה במקחך.

והוינן בה: מדוע הוצרך רבן גמליאל להביא את שתי השפחות ולבודקן באמצעות הריח? — ונבדוק מעיקרא, מתחילה, בגורה, בה עצמה!

ומשינינן: רבן גמליאל לא היה לו נסיון בבדיקה שכזאת, אלא רק גמרא הוה שמייע ליה, שהיתה לו קבלה במסורת שכך בדקו את בנות יבש גלעד. אבל מעשה של בדיקה שכזאת בפועל לא הוה חזי, לא נוכח בה.

ולכן, סבר רבן גמליאל, דלמא לא קים ליה בגורה דמלתא שפיר, שמא אינו בקי לקיים בדיקה זו בצורה הנכונה, ולא אורח ארעא, ואין זה דרך ארץ לזלזולי בבדיקה שכזאת בבנות ישראל, לנסות לעשות בהן בדיקה שכזאת בלי להיות בטוח בנכונות הבדיקה.

ג. ההוא דאתא לקמיה דרבן גמליאל הזקן. אמר לו: רבי, בעלתי ולא מצאתי דם.

אמרה לו האשה: רבי, ממשפחת דורקטי אני, שאין להן לא דם נדה ולא דם בתולים.

בדק רבן גמליאל בקרובותיה, ומצא כדבריה.

אמר לו: לך זכה במקחך, אשריך שזכית למשפחת דורקטי.

ומבאר הגמרא: מאי, מדוע נקראת משפחה זו בשם "דורקטי"? — דור קטוע.

שהם נבדלים [כמו "קטע" בפני עצמו] מכל האנשים, בכך שאין להן דם נדות ודם בתולים.

אמר רבי חנינא: תנחומים של הבל ניהמו רבן גמליאל לאותו האיש.

היות דתני רבי חייא: בשם שהשאור יפה להחמיץ את העיסה — כך דמים יפים לאשה.

ותנא משום רבי מאיר: כל אשה שדמיה מרובין — בניה מרובים.

ומביאה הגמרא שנחלקו אמוראים אם אכן רבן גמליאל ניהמו בכך או לאו.

אתמר, רבי ירמיה בר אבא אמר: "זכה במקחך" אמר ליה רבן גמליאל.

ואילו רבי יוסי בר אבין אמר: "נתחייב אתה במקחך [בעל כרחך]", אמר ליה.

והוינן בה: בשלמא למאן דאמר "נתחייב אתה במקחך" — היינו דרבי חנינא, שלדבריו אין זו זכות אלא חובה לו, ולכן סבור רבי יוסי בר אבין שרבן גמליאל אכן לא ניהמו, אלא אמר לו במפורש נתחייבת במקחך.

אלא למאן דאמר "זכה במקחך" אמר לו — מאי זכותא היא לו באשה שאין לה דם, והרי הדמים יפים לאשה?! —

וכמו כן, על אף שהיו כבר מאורסות לבעלים הראשונים, כיון שלא נישאו להם ובחזקת בתולות נישאו — יש להן טענת בתולים, אם מצאון הבעלים השניים שאינן בתולות, והרי זה מקח טעות, ואיבדו את כל כתובתן, ואפילו מנה אינן מקבלות.

גמרא

והוינן בה: מאי, מדוע נקרא שמה של אשה שמת בעלה "אלמנה"?

אמר רב הנא בנדתאה [מבגדד או מבגדתא]: אלמנה נקראת כך, על שם מנה, מאה הזוז של כתובתה, אם באה להנשא שנית [והיינו "אלא מנה", רק מנה ולא מאתיים].

ומקשינן: אלמנה מן האירוסין, שכתובתה אינה מנה אלא מאתיים — מאי איכא למימר, מדוע היא נקראת אלמנה?

ומשנינן: אידי היות דהא, שמת בעלה מן הנישואין, קרי לה אלמנה הא, לכן גם זאת שנתאלמנה מן האירוסין, נמי קרי לה אלמנה.

ומוסיפה הגמרא להקשות:

"אלמנה" דכתיבא באורייתא, לפני שתקנו חכמים כתובות [ואי אפשר לומר עליה "אלא מנה", שמשעותו מנה ולא מאתיים] — מאי איכא למימר, מדוע קראה לה התורה אלמנה?

ומשנינן: משום דעתידין רבנן דמתקני לה

ומשנינן: הזכות היא בכך דלא אתי, שלעולם הוא לא יבוא לידי ספק נדה.

ד. ההוא גברא דאתא לקמיה דרבי. אמר ליה: רבי, בעלתי ולא מצאתי דם.

אמרה לו האשה: רבי, עדיין בתולה הייתי.

ומוסיפה גמרא: ומעשה זה בשני [שנות] בצורת הוה.

ראה רבי שפניהם שחורים מחמת רעב.

צוה עליהן, על אנשי ביתו, והכניסום למרחץ, והאכילום והשקום.

ואחר כך הכניסום לחדר, בעל, ומצא דם.

אמר לו רבי: לך זכה במקחך.

קרי רבי עליהם את המקרא במגילת איכה [פרק ד]: "צפד [נדבק או השחיר] עורם על עצמם, יבש היה כעין".

מתניתין

א. אשה הנישאת כשהיא בתולה — כתובתה מאתיים זוז.

ואלמנה הנישאת — כתובתה מנה, מאה זוז.

ב. בתולה שהיא אלמנה, או שהיא גרושה, ואו שמת בעלה ונפלה ליבום, וחלץ לה היבם, והרי היא "חלוצה" —

אם היה זה מן האירוסין, שעדיין לא נישאו, וגירשה בעלה הקודם או שנתאלמנה ממנו, ונישאו עתה שנית, היות ולא נבעלו [ואף לא היו קרובים לביאה בנישואין], כיון שבחזקת בתולה נשאון — כתובתן מאתיים.

כתובה מנה, קראה לה כך התורה על שם העתיד.⁽¹⁾

ופרכינן: ומי כתב קרא לעתיד?

ומשנינן: אין. שמצינו דכתיב [בראשית ב] "ושם הנהר השלישי חדקל, הוא החולך קדמת אשור".

ותנא רב יוסף: אשור אינה שם האיזור ההוא [עד שתוכל לומר שכבר בבריאת העולם נקרא האיזור הוא בשם אשור], אלא זו העיר הנקראת כיום סליקא, והיתה נקראת לפניו אשור.

וכיון שאשור הוא שם העיר ולא שם האיזור, הרי ברור שהיא נקראת כך רק משנבנתה העיר, ומי הואי בבריאת העולם העיר אשור?

אלא, מוכח שהיות דעתידה להקרא כך, קראה הכתוב אשור על שם העתיד.

אם כן, הכא נמי באלמנה, קראה הכתוב כך משום דעתידה להקרא כך, בשעה שיתקנו חכמים כתובות, ויאמרו שאין כתובתה של אשה שנישאת אחר מות בעלה מאתיים, "אלא מנה".

ומביאה עתה הגמרא מימרות נוספות של רב חנא בגדתאה:

ואמר רב חנא בנדתאה: מטר — משקה את האדמה, מרה ומזבל אותה, ומעדן את פירותיה, וממשיך את תנובת הפירות.

אמר רבא בר רבי ישמעאל, ואיתימא רב יימר בר שלמיה: מאי קרא? מגין לנו סמך מן הפסוק לענין זה? —

נאמר בספר תהלים [סה יא] בבקשה על ירידת המטר על הארץ:

א. תלמיה, את השורות החרושות של האדמה — רוח בהשקאה ממי המטר.

ב. ובכך נחת, תביא נחת, לגדודיה. לגדודי האנשים המצפים למטר שירווח את הקרקע.

ג. כרביבים, בטפות של הגשם — תמוגגנה [תזבל את האדמה ותעדן פירותיה].

ד. ומכח המטר, צמחה תברך [שימשך גדול].

ומביאה הגמרא דרשה דומה, בענין אחר:

אמר רבי אלעזר: "מזבח", הרי הוא לשון נוטריקון [צירוף של אותיות מכמה מילים] —

א. מזיח, ומניחה הגמרא שהכונה שהוא מדיח את העוונות.

ב. ומזיך, שבזכות הקרבנות, הבאים מן המזון, העולם ניזון ומתברך.

ג. מחבב את ישראל אל אביהם שבשמים.

ד. מכפר עוונות.

והוינן בה: היינו "מכפר" — היינו "מזיח"!

כי הניחה הגמרא שמשמעות "מזיח" היא משמעות של כפרה, שהמזבח מדיח את העוונות [מזיח מלשון מדיח].

1. והקשה אילת השחר מדוע לא מוכיחה הגמרא מכאן את הדין של הפקר בית דין הפקר, שהוא

ואם כן תיקשי, מה המזבח מכפר ומה הוא מזיח [מדויח]?

ומשנינן: כך אמר רבי אלעזר: מזבח מזיח [מדית, דוחה] את הגזירות הרעות מעל עם ישראל שלא יחולו.

וכמו כן הוא מכפר על העונות.

ואמר רב הנא בנדרתאה: תמרי — משהנן, מחממות את גוף האדם, משבען, משביעות אותו, משלשן, מביאות אותו לידי שלשול, מאשרן, מחזקות אותו, ולא מפנקן. אינן מביאות לאסטניסטייות [רגישות של פינוק].

אמר רב: מי שהוא רב המורה הוראה, אם אכל תמרים — אל יורה הלכה למעשה, משום שכרות. שיש בכוחן של תמרים לגרום לטרדת המחשבה כמו שכרות, ואסור מן התורה להורות הלכה למעשה בזמן שכרות.

מיתבי על רב, האוסר להורות לאחר אכילת תמרים, מדברי הברייתא האומרת שאכילת תמרים יפה היא לאדם:

דתניא: תמרים יפה אכילתם לאדם אחר האכילה.

וכיון שדרך בני אדם [בזמנם] לאכול שתי סעודות ביום, אחת בצהריים ואחת בערב, וכמו כן דרכם היתה לאכול גם פת בשחרית.

לכן, אם אכלן לאחר פת שחרית בשחרית, ולאחר סעודתו בערבית — יפות הן לו.

אבל אם אכלן בשעת מנחה, סמוך לערוב היום, לאחר שישן אחר הצהריים, שאינה שעת האוכל — רעות הן לו.

ואילו אם אכלן בצהריים, לאחר ששבע מסעודת הצהריים — אין כמותן לטובה. שאכילתן אז יותר טובה מאכילתן לאחר סעודת הצהריים, היות והוא יכול להתפנות בשעות היום בבית הכסא הנמצא בשדות, אך בלילה קשה לו להתפנות שם. וכן עדיפה אכילתן אחר הסעודה בצהריים יותר מאשר בבוקר, היות שאכילת פת של שחרית אינה דומה לאכילה של סעודה ממש בצהריים.

ומבטלות התמרים הנאכלות בצהריים שלשה דברים:

מחשבה רעה, את דאגתו של אדם, לפי שהן משמחות את הלב, ושעת הצהריים ראויה היא לכך. שהיא שעת אורה וצהלה.

וחולי מעיב, ותחתוניות [טחורים].

וכיון שאכילת תמרים יפה היא לו לאדם, מדוע אמר רב שהאוכל תמרים אל יורה הלכה?

ומשנינן: מי אמרינן, האם אמר רב דלא מעלו, שאין התמרים מועילות לו לאדם?

אלא אכן תמרים עלווי מעלו לו, טובה היא לו אכילתם, ולפי שעתא טרדא, אך לפרק זמן של אכילתן הן טורדות את מחשבתו ואינו ראוי להורות אז דבר הלכה.

מידי וכמו דהוה אחמרא, אחרי שתיית יין, דאמר מר: השותה רביעית יין — אל יורה אחר שתייתו, עד שתפוג השפעת שכרות היין על מחשבתו. ושתיית היין היא דבר טוב לאדם.

אילונית היא לשון דוכרנית איל [זכר], דלא ילדה.

מתניתין:

אשה שלא נישאה, הרי היא בחזקת בתולה, אם היתה בין יהודים, כיון שהם גדורים מזנות.

מה שאין כן אשה הנמצאת בין הגוים, אין לה חזקת בתולים, כיון שהגוים פרוצים בזנות.

ולכן הניורת והשבויה והשפחה, שנפדו ושנתגיירו ושנשתחררו, כיון שהן היו בין הגוים, הן אינן בחזקת בתולות, ולכן כתובתן היא מנה בלבד, כדין כתובת אשה בעולה. אבל אם נפדו ונתגיירו ונשתחררו כשהיו פחותות מבנות שלש שנים ויום אחד, ומאז ואילך היו בין יהודים, כתובתן מאתיים, כדין כתובת בתולה. כי אפילו אם נבעלו קודם לכן, למדונו חכמים שעד גיל שלש בתוליהן חוזרים.

ולכן יש להן טענת בתולין. שאם בעליהן כנסום בחזקת בתולות ונמצאו בעולות יכולים בעליהן להפסידן מנה מכתובתן. לפי שיכול הבעל לטעון, בחזקת בתולה נשאתיך, והרי מקחי מקח טעות:

גמרא:

היות והמשנה דיברה על קטנה שנתגיירה, באה הגמרא לברר מה הוא האופן שניתן

ואיבעית אימא, לא קשיא מהברייתא על דברי רב, כי יש לחלק בין שתי צורות של אכילת התמרים:

הא שאמר רב שהאוכל תמרים אל יורה — מדובר שאכלן מקמי נהמא, לפני אכילת הלחם, שאז גורמת אכילתן לטרדת דעתו.

הא שאמרה הברייתא שתמרים יפות לו לאדם — לבתר נהמא, לאחר אכילת הלחם.

דאמר אביי, אמרה לי אם [האומנת שגדלתו, לפי שהיה אביי יתום משעת לידתו]: אכילת תמרי מקמי נהמא, לפני אכילת הלחם, מזיקה לגוף האדם, כי, כמו ההכאה שמכה נרנא [גרזן] לדיקולא, לעץ הדקל.

ואילו אכילת תמרים בטר נהמא — מחזקת את גופו כי עברא לדשא. כמו שמחזק הבריה את עמידת הדלת.

ולמה נקראת הדלת "דשא" —

אמר רבא: נוטריקון, דרך שם.

ולמה קרוי הסולם "דרגא" —

אמר רבא: משום שהוא משמש דרך אל הגג.

ולמה קרויה המיטה "פוריא" —

אמר רב פפא: היות שפרין ורבין עליה.

אמר רב נחמן בר יצחק:

אף אנו נאמר ונדרוש: יא-א

ותירץ, שאין מכאן ראייה שיש כח ביד חכמים לחייב כתובה, אלא רק אלא רק שיתקנו חכמים שיתחייב הבעל מעצמו ליתן לה כתובה.